

Acésta f6ia ese cate 3 c6le pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, 6ra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

F6i'a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abon6za la Comit6tulu asociatiunei in Sibiuu, s6u prin posta s6u prin domnii colectorii.

Nr. 2.

Brasiovu 15. Ianuaru 1871.

Anul6 IV.

Scurta istoria a societatei iesuitiloru.

(Continuare).

Statutele s6i legile iesuitiloru. Pentruc6 se cunosci bene scopulu s6i spiritulu ori car6i societati omenesci, se cere neaparatu, c6 se affi mai antaiu, dupa ce legi s6i asiediente se guberna s6i administra aceea. Multu tempu regulamentele iesuitiloru au fostu s6i au remasu pentru ceealalta omenime unu a-deveratu misteriu, d'in care cauza s'au si respanditu asupra loru cele mai fabul6se opiniuni. Astadi acelea regulamente, legi, statute, au ajunsu a fi proprietatea toturoru c6ti cunoscu alte limbe; numai in limb'a n6stra roman6sca coprinsulu acelora nu s'a vediutu pre c6tu scimu noi, neci intregu s6i neci macaru in estrasu. Spatiulu nostru ne sufer6 a le reproduce aici numai in estrasu.

Intiesulu statuteloru d'in 1540 este acesta:

1. In t6te afacerile societatei s6i in t6te datorintile care cadu asupra fiacarui membru, numai generariulu alesu d'in midiuloculu ei are dreptulu de a decide, care pentru ce feliu de ocupatiune este aptu s6i capace (adeca generariulu iesuitiloru este investitu cu potestate monarchica absoluta).

2. Acelasi generariu are dreptulu de a proiecta regulamente s6i legi pentru societate, 6ra ac6sta are dreptulu de a le discuta s6i respinge in casuri grave, nu inse s6i in casuri urgente, s6i neci in casuri mai usi6re. 6ra essecutiunea legiloru s6i t6ta potestatea de comandante supremu remane depusa in manile generariului.

3. Membrii societatei se obliga a depune inca s6i unu alu patrulea votu, carele este: supunerea neconditionata s6i absoluta la vointi'a papei (obedientia illimitata erga pontificem), in c6tu ori candu acesta le-ar comenda, c6 se mi6rga in ori-si ce missiune s6i se intreprinda ori-ce lucru pe lume, la pagani, la eretici s6i la schismatici, ei se se supuna neconditionatu si se implinesca cele poruncite, dio'a n6ptea, de aici p6na la Indi'a.

4. Neci unu iesuitu se nu cuteze a se inbi6e, a se offeri elu insusi pentru vreun'a missiune, ci fiacare se astepte, p6na 'lu va destina s6i denumi insusi Ddiu, adeca pap'a, c6 locutienetoriu alu seu, s6i generariulu societatei.

5. Toti membrii societatei au se jure ascultare s6i supunere neconditionata comandantelui generale, carele este locutienetoriulu lui Isusu pe pamentu.

6. Neci unu membru nu p6te posed6 avere privata, s6i neci chiaru societatea c6 atare; d'in contra pentru institute, sc6le, colegia, universitati, ospitale etc. potu primi ori c6ta avutia li s'ar da. D'in scolarii si studentii sc6leloru iesuitice se primescu tenerii la noviciatu pentru societate.

7. Aici iesuiti carii sunt totu-unadata s6i preoti, sunt obligati a indeplini oficiulu eclesiasticu inca si atunci, candu nu li s'ar veni neci-unu beneficiu, 6ra rogatiunile (officium, adeca cumu sunt rogatiunile 6reloru, a le deminetiei etc.) nu sunt obligati a le face in comunu c6 alti calugari, ci fiacare pentru sine. Ac6sta insemna at6ta, c6 iesuitii nu sunt obligati a petrece vi6tia contemplativa, c6 alti monachi, ci tocma d'in contra, vocatiunea loru este a petrece in lume, intre 6meni, spre a'i invetia, a le administra sacramentele, a'i confirma in credintia, 6ra pe necatolici a'i catolisa.

Numerulu iesuitiloru defiptu la inceputu de c6tra pap'a Paulu III. a fostu numai de siesedeci, prin urmare si statutele d'in 1540 era destinate numai pentru acea mica compania; mai tardu inse vomu vedea, c6 incercarea cu acelu numeru micu a fostu cu totulu desierta, d'in care cauza s6i numerulu iesuitiloru s'a inmultitu succesive la c6teva s6ute, apoi la mai multe mii, dupa aceea s6i statutele loru s'au mai amplificatu asia, precumu nu ar fi creditu neci-unu omu pe fati'a pamentului. Firesce, pentruc6 problem'a pe care 'si luasera ei asupra, era gigantica s6i cu totulu extraordinaria, prin urmare densii era constrinsi a cauta s6i midiul6ce cu totulu extraordinarie, p6na candu ajunsera de spaim'a s6i de urgia lum6i intregi. Se fimu inse drepti in totu respectulu s6i c6tra t6ta lumea. Tocma candu iesuitii nu aru fi luat6 asupra loru consolidarea potestatei monarchiei universale a totu potente a papei dela Rom'a, un'a problema ac6sta in totu casulu chimerica, ci d6ca ei s6i-ar6 fi propusu numai a correege moral'a publica s6i privata a omenimei de inainte cu 320 de ani, totusi ac6sta unica problema era se fia f6rte apas6toria, nu pentru siesedeci, ci pentru siesedeci de mii de barbati, s6i docti, s6i devotati cu totulu sublim6i loru vocatiuni, T6te documentele mai bune, c6te ni s'au pastratu d'in acelea tempuri, marturisescu in unanimitate, c6 coruptiunea in biserica c6 si la curtile domnitoriloru, c6 s6i in clasele aristocratice s6i in cetati, ajunsese la culme. Insasi Rom'a se numea, s6i cu totu dreptulu, Babilonia. Respectulu s6i veneratiunea c6tra cele sante disparuse cu totulu. Era lucru de t6te d6ilele, c6

potirele și așa numitele monstrantie se se fure d'in biserice, în cătu pe la unele locuri trebuia se lege cani în lăintrulu bisericei, pentrucă se aperi lucrurile sacre de furi sacrilegi. Casatori'a, juramentulu și ori-ce promisiune facuta, ajunsese de bajocura. Mai neci-unu popa nu era fără așa numita concubina. Asasinatele prin veninu și pumnariu era la ordinea dilei. Neci pe tempulu imperatorilor celor mai spurcati d'in Rom'a antica nu ajunsese moralitatea de bajocura mai mare, decâtu se află ea pe la începutulu reformatiunei.

În primaver'a anului 1541 iesuitii își alesera de generariu pe fundatoriulu societatei lor, adeca pe Ignatiu Loyola, după aceea se si apucara de lucru, care pe unde'i inpartí densulu. Indata inse după doi ani se și cunoscu, că cu siesedeci de inși n'are se faca tréba mare neci Loyola, neci pap'a. Preste acésta se pare, că ei la începutu nu reflectasera neci la inpregiurarea, că membrii societatei séu trebuie se cunósca mai multe limbi, pentrucă se se póta întielege cu popórale, séu ceea ce era se corespundia si mai bene scopului, se fia luati d'in tóte nationalitatile. Pentru membríi societatei avea limba comuna latin'a, cu aceea inse nu putea descende la poporu, la glóte, neci le ajutá nimicu în Asi'a și în Americ'a. Între acestea predicatorii și missionarii protestanti, carii apucasera a traduce bibli'a și alte carti bune în căteva limbi, facea pasi rapedi cu doctrinele lor, și ce e dreptu, pe unde apucá ei înainte, începú a se mai corege și moralitatea, éra scólele resarea cá d'in pamentu. Între acestea inpregiurari fatali pentru scaunulu Romei și pentru tóta potestatea papei, fatia cu așa rivali cumpliti, cumu era capii și conductorii protestanților, pap'a Paulu III. se induplecá la luarea unei mesur'e extraordinarie, de care se iau numai în periculu fórte mari. Elu adeca prin bull'a sa d'in 14. Martiu 1543, care se incepe cu cuventele, *Injunctum nobis* — —, auctorisá pe Ignatiu Loyola, cá se ia în óstea sa calugarésca de iesuiti ori-cáti membrii va voi elu. Totu-unadata pap'a doná iesuitiloru în Rom'a duóe biserice „Dela Strata“ și cea „Dela S. Andreiu,“ cumu și unu locu mare, pe care se edifice unu palatu mare pentru iesuiti. Apoi fiindu-cá cersietori'a calugarésca a iesuitiloru inca începú se dea rezultate mari, Ignatiu Loyola indata și infientiá căteva institute nóue, și anume: „institutu séu cenobiu“ pentru fetit'e tenere, a caroru castitate era în periculu, „asilu“ pentru femei cadiute, demoralisate, scóla de catechumeni“ pentru evrei, „orphanotrofiu“ pentru copii și fetit'e fără parenti. Totu în acelu tempu iesuitii faceau processiuni pompóse cu totu felulu de flamure și cu cantari, pentrucă se traga luarea-mente a lumii asupra lor, éra predice tienea nu numai în biserică, ci pretotendenea, si mai alesu în piatie și la alte locuri publice. Totu prin susu citat'a bulla iesuitii mai castigara unu privilegiu ne mai andítu până atunci, căci adeca pap'a desbracaduse de potestatea sa monarchica, decretá așa, cá pe viitoriu

generariulu societatei iesuitiloru, fia acela ori-si care, ascultandu numai unu feliu de consiliu alu membriloru fruntasi, se aiba potestatea nelimitata de a modifica, schimba, sterge, adaoge în legile și statutele societatei, séu a le și abroga cu totulu și a pune altele în loculu lor, după inpregiurari, și totusi acelea se aiba valóre deplina, inca și în casulu, candu pap'a nu ar sci nimicu de ele, se aiba totusi valóre și taría, cá și cumu le-ar fi confirmatu însusi pap'a.

Acésta decisiune desperata a papei Paulu III stá d'in cuventu în cuventu în aceeași bulla. Apoi acumu se se mai mire cineva de nenumeratele ecsemples d'in istoria, unde se vede curatu, că iesuitiloru nu le mai pasá neci de pap'a. Éca ce curendu votulu ascultarei órbe cătra pap'a devení paralisatu și în praxe ridiculu. De atunci înainte generariulu putea se schimbe statutele și legile societatei după placulu seu, éra membrii societatei în totu casulu avea se asculte orbese, căci altu-mentrea temnit'a cea mai intunetósa și alte pedepse adeverate militare era partea lor, éra pap'a trebuia se taca, pentrucă generariulu îi putea respunde fórte scurtu și la întielesu: Tóte acestea le facu numai pentru tene, pentru conservarea și adaugerea potestatei tale.

Prin un'a bulla d'in 3. Iuniu 1545 se dá societatei iesuitiloru unu altu privilegiu érași ne mai andítu până atunci, cá adeca iesuitii ori unde aru merge pe fati'a pamentului, se aiba dreptu de a se suí pe ori-ce ambonu și a predica, se póta deschide și tiené pretotendeni ori-ce scóle voru afla cu cale ei, séu mai bine, generariulu lor; se póta administra sacramentulu penitentiei (pocaintiei) și se dea deslegare de tóte peccatele, inca și de celea rezervate numai papei, se faca liturgia ori-unde și la ori-ce óra, se administre tóte sacramentele (tainele) fără a cere concassiune dela preotime și dela episcopi, se póta dispensa de voturi (fagaduintie religióse, evlavióse) si de peregrinagiuri.

Acestu privilegiu datu iesuitiloru, de care densii se bucura până astadi, fu cea mai grea și mai rusinatória lovitura de palma preste fati'a clerului de miru și a episcopiloru, și cauza de ura și resbunare inca și d'in partea celorualte societati calugaresci, unu adevratu votu de neincredere si blamagiu pentru cleru si calugari, votu inse de lauda si de incredere deplina pentru iesuiti.

În an, 1546 Loyola își reorganisá d'in nou societatea. Aceeasi până atunci era compusa numai d'in novitii și d'in așa numiti professi, adeca membrii actuali, carii au depusu juramentulu pe patru voturi. Dara fiindu-cá planulu seu era cá se formeze un'a armata intréga, în proportiunea în care se inmultia numerulu ostasiloru sei, venea în periculu de a'si vedea demascate planurile sale secrete, după care 'si propusese a purcede atátu fatia cu paganii, cătu și mai alesu cu protestantii și cu cristianii orientali. Asia elu își propuse, cá în clasa „profesiloru“ se

înainteze pe fôrte puçini, sî între acestia se fia numai cei mai destepti, zelosi, curagiosi, determinati a trece prin focu sî prin apa, cumu sî tienetori de secretu. De aici se nascu clasificatiunea urmatoria: Novitii, adeca studenti primiti de proba pre cãte doi ani, în care tempu era supusi la totu feliulu de ocupatiuni grele, umilitórie sî adesea fôrte uritióse, în spitale sî pe airea. Dupa doi ani de proba novitiulu séu repasiá, séu jurá pe cele trei voturi, (cã alu patrulea era numai pentru professi). D'in novitii se denumia asia numitii Coadjutores, în calitate de professori, rectori, predicatori, spirituali etc. Acestia se numia si „Coadjutores formati.“ Era inse si „Coadjutores saeculares,“ séu cumu amu díce, frati necalugariti, d'in carii se alegea economi si administratori pe la collegia, pe la missiuni si pe la casele numite a le professoru, adeca cenobiele iesuitice. De multe ori inse onórea de Coadjutores saeculares se dá si altoru ómeni de rangu înaltu, carii se numia si „Confoederati,“ „Affiliati,“ séu cu bajocura: iesuiti în haina scurta, séu iesuiti ex voto; si iesuitii se lauda, cã de ecs. imperatulu Ferdinandu II. cunoscutu de unu tiranu infricosiatu, si regele Franciei Ludovicu XIV., cumu si alti multi barbati de rangu înaltu s'au renumeratu între iesuitii seculari. În tine au fostu iesuitii „professi“ pe trépt'a cea mai înalta, inse abia cãte diece într'unu cenobiu, si totu ómeni unulu cá unulu. D'in acesti „professi“ generariulu denumea missionari în tieri paganesci, luptatori în contra ereticiloru, regenti în coloniile ocupate si subjugate de iesuiti, spirituali pentru familiile mai multoru suverani catholici, delegati de ai papei în missiuni diplomatice, assistenti pe langa generariu în Rom'a, egumeni séu provinciali, cumu se numescu în apusu, rectori de collegiu etc. Numai primirea unei functiuni de mare importantia Ignat. Loyola o interdise strinsu iesutiloru sei pentru totu-deauna, adeca: neci-unu iesuitu nu se potea face episcopu; se întielege inse de sine, cã acea functiune nu era compatibilu cu orb'a supunere la unu generariu.

Drepturi si privilegia mari au castigatu iesuitii dela pap'a pâna în an. 1546, cu tóte acestea cine ar crede! acelea drepturi cunoscute pâna acilea sunt cu totulu aruncate în umbra prin acelea castigate totu dela pap'a Paulu III. în bull'a cea faimósa d'in 18. Octobre 1549. Nu fãra cuventu iesuitii numira acea bulla Magna Charta a societatei loru. Éca în scurtu cele 22 de puncte d'in acea bulla.

1. Potestatea absoluta a generariului societatei iesutiloru se intende preste membrii ei de tóta cathegori'a. inca si în acelea casuri, candu insusi pap'a le-ar fi commisu vreun'a afacere si' iar fi comandatu în vreun'a missiune.

(Se bagamu bine de sama, cã cu acestu punctu votulu alu patrulea fu paralisatu, potestatea papei se inpartí cu a generariului iesutiloru, ba mai multu: generariulu castigã dreptulu de a contramanda chiaru dispositiunile luate de pap'a!)

2. Neci-unu iesuitu se nu cuteze a primí demnitatea de episcopia fãra espress'a concessiune a generariului, si neci insusi generariulu fãra concessiunea conventului, sub grea pedépsa.

3. Pentrucã se se póta ecsercita cea mai strinsa si mai apriga disciplina, dela regulamentele societatei nu se póte lua neci-decumu apellatiune la neci-unu feliu de tribunalu séu auctoritate, si nimeni p' lumu nu póte deslega pe neci-unu iesuitu de obligamentile lui.

4. Neci-unu episcopu, arhiepiscopu séu patriarchu nu póte porunci nimicu la neci-unu iesuitu în neci-unu feliu de afacere; éra déca unii d'in ei ar lua asupra'si de buna voi'a loru indeplinirea unoru afaceri eclesiastice, neci atunci n'au se stea sub jurisdictiunea archiereésca, ci de a dreptulu sub cea iesuitica.

(Acésta decisiune coprinde un'a noua insulta asupra archiereiloru.

5. Generariulu séu delegatii sei au potestatea de a deslega de ori-ce pecatu, fãra-delege, crima, inca si de anathema si de ori-care censure si pedepse, atãtu eclesiastice, cãtu si politice (mirenesci), pe ori-ce iesuitu, pe ori-ce novitiu si pe ori-care fraté seculariu, afara numai de casurile prevediute în bull'a papei Sixtus IV.

(Privilegiu fôrte infricosiatu acesta si fôrte favorabile pentru toti banditii, asasinii, perjurii, adulterii tetiunarii, falsificatorii etc.)

6. Neci-unu iesuitu se nu cuteze a'si marturisí peccatele sale la vreunu altu preotu séu calugaru, decãtu numai unui spiritualu anumitu d'in societatea loru; neci se se încumete a trece la vreuna alta societate monastica fãra espress'a concessiune a generariului. Cei carii aru lucra în contra acestei decisiuni, voru fi persecutati, escomunicati, arestati si incarcerati cá ori-ce desertori, éra auctoritatile profane voru fi obligate a da generariului în asemenea casuri assistentia armata.

(Acésta decisiune are scopulu de a prevení orice tradare a secreteloru societatei.)

7. Toti membrii societatei, tóte averile, veniturile si ori-ce possessiuni a le loru sunt scutite de ori-ce jurisdictiune, inspectiune si potestate a episcopiloru si arhiepiscopiloru, si stau sub protectiunea esceptionale a scaunului Romei.

8. Toti iesuiti hirotoniti au dreptulu de a face officiu divin nu numai în biserica, ci în ori-care altu locu, inca si în tempulu vreunui interdictu papescu, adeca în casuri, candu cãte unu tienutu séu tíera întrega sta sub anathem'a cea mare, candu tóte bisericile trebue se stea inchise.

9. Neci-unu archiereu séu prelatu nu póte escomunica (anathemisa) pe neci-unu iesuitu si neci pe amicii loru.

10. La toti crestinii le stã în voia a merge la bisericile iesutiloru si a primí dela ei administrarea sacramentelor, éra parochii locului se nu cuteze a reclama în contra acestei mesur.

(Sementia de cele mai inversiunate ostilitati intre clerulu de miru si intre iesuitii.)

11. Toti archiereii sunt obligati a hirotoni de preoti pre toti iesuitii, cãti li se voru presenta loru spre acelu scopu.

12. Iesuitii avendu concessiunea generariului loru, potu merge in tierile si tienuturile excommunicatiloru si schismaticiloru, cumu si la eretici si pagani si potu conversa cu ei.

13. Iesuitii nu sunt obligati a visita monasteria, neci a indeplini servitia eclesiastice, potu fi si dispensati dela inspectiunea monasteriloru de calugaritie.

14. Iesuitii nu sunt obligati a da dieciuela d'in veniturile dominialoru societatei la nimeni pe lume, si neci chiaru papei.

15. Donatiunile cãte se facu societatei (si care se inmultia preste mesura) de cãtra domnitori, principi, grafi s. a., cumu si case, biserice, colegia, cãte se edifica pentru dens'a, se considera cã confirmate de pap'a d'in momentul transpositiunei, tocma si in casu, candu acea confirmatiune nu ar urma.

16. Toti archiereii sunt obligati a consacra bisericele si cimetiãriale iesutiloru fara neci una resistentia. Neci unu archiereu se nu cuteze a conturba pe iesuiti in proprietatile loru.

17. „Generariulu si cu concessiunea lui toti egumenii si vicarii loru sunt auctorisati a primi in societatea loru, a hirotoni de preoti si a aplica la tãte oficiale si servitiale societatei pe ori-ce individi aru fi nascuti d'in adulteriu sãu incestu (preacurvã si rudenia de sange), cumu si pre ori-care criminali, afara numai de omucidi, de bigami si de castrati.“

18. Aceia carii voru cerceta un'a-data pe anu vreun'a biserica sãu vreunu altu locu sacru, care se va fi aflandu in proprietatea societatei si va fi anumu de cãtra generariu, isi castiga ertare perfecta de tãte pecatele loru, intocma cã pe tempulu vreunii iubileu d'in Rom'a.

19. Generariulu are potestate de a trimite professori de theologia d'intre iesuitii sei la ori-care universitate, fara a'i pasa de nimeni pe lume.

(De aici se nascura cele mai inversiunate lupte intre iesuiti si universitati, care tienura pãna la desfiintarea societatei.)

20. Iesuitii carii mergu cã missionari in tierile paganiloru, castiga dreptulu de a deslega inca si de pecatele si crimele acelea, care in bull'a numita „In coena Domini,“ sunt rezervate numai papei; preste acãsta ei potu face si servitiu episcopescu in modu provisoriu, pãna candu pap'a va trimite acolo episcopu.

21. Generariulu este auctorisatu a primi in societate ori cãti coadjutori va afla elu cu cale.

22. Acestu punctu coprinde anathem'a cea mare asupra toturoru persãneloru, atãtu eclesiastice, cãtu si politice, care ar cuteza vreuna-data a conturba pe societatea iesutiloru in drepturile si in privilegiale sale.

Cu acãsta bulla lumea intrãga fu data cu totul

in potestatea iesutiloru. Successoriulu lui Paulu III. adeca Iulius III., prin bull'a sa d'in 22. Oct. 1552 confirmã d'in nou tãte acelea drepturi si prerogative extraordinarie a le desu numitei societati, ba inca le si mai inmultã cu unele.*)

Se dõcemu asia, precumu si este in adeveru, cã Ignatiu Loyola cu societatea sa pãna in an. 1549 sãu in numeru rotundu, 1550, numai cãtu isi incercã poterile, facũ diverse experimente, isi inmultã, organisã si regulã armat'a sa pe basea drepturiloru castigatã, era de atunci inainte se incepũ adeverat'a ei activitate in stilu mare, nu numai in Europ'a si anume in Itali'a, Portugali'a, Spani'a, Franci'a, Germani'a si Angli'a, ci si in Asi'a, in Afric'a si in Americ'a, unde fundã si unu statu, adeca Paraguay, care pe atunci avea cinci sute de mii locuitori. Intr'aceea scopulu nostru nu pãte fi aici, cã se ne ocupamu de activitatea cea cumplitã a iesutiloru d'in fiacare statu si provincia, ci vomu cauta se ne restringemu numai la acea parte a istoriei loru, care a decursu sãu in vecinatatea nãstra, sãu chiaru intre noi. Inse si mai inainte de a ne ocupa tocma si cu acea parte a istoriei loru, care se reduce si la fatalitatile nãstre, vomu premita indata aici intrebarea, de unde in dõilele nãstre atãta ura si urgã asupra societatei iesutiloru? Se pãte ore esplica acea ura numai d'in duoe cause, adeca d'in diferintiele confessionali, si d'in spiritulu tempului nostru?

Se ne respundia erasi totu istori'a, si se ne spuna ea mai inainte de tãte:

Care a fostu moralitatea iesutiloru, atãtu in theoria, cãtu si in pracse.

Este si remane unu adeveru eternu, cã potestatea absoluta, nelimitata de neci un'a alta potere, este fãrte seducatoriã la escesse de potere; era escessulu poterei mai curendu sãu mai tardiu submina si ruinãza pe portatorii poterei. Intocma patise si societatea lui Ignatiu Loyola. Ea desvoltã una energã extraordinaria si se sbuciumã atãtu de multu, pãna ce puse man'a pe potestatea absoluta cu scopu de a corregge moral'a lumii si a face un'a turma si unu pastoriu. Si care fu consecenti'a ultima? Fu aceea, cã insasi societatea iesutiloru cadu in abissulu crimeloru celoru mai infricosiate, pentrucã membrii ei isi dõsera: scopulu se fia sacru, de midiolõce se nu ne pase, in acelea se nu fimu alegãtori. Apoi cu natur'a omenesca, apoi cu debilitatile ei, apoi cu lupt'a fantastica in contra unoru legi eterne si in eternu sacre ale naturei, unde era se o scõta iesuitii pãna in fine pe acãsta cale? Eca unde o scõsera.

*) Tãte bullele, brevile papali, statute, legi, regulamente, porunci de ale generariloru societatei iesuitice se vedu adunate in cartea titulata: Corpus institutorum societatis Jesu in duo volumina distinctum etc. Antverpiae, 1702. Apud Joannem Meursium. Aceasi carte, inse mai inavutãta cu unele lucruri, s'a reparitu in duoe tomuri 4° la Prag'a in an. 1756. Era inse cunoscuta numai iesutiloru, cã se tienea in mare secretu, pãna ce in a. 1761 unu exemplariu le scapã d'in mani.

1. Doctii loru scriptori sî professorii loru restur-nasera tóta moral'a evangheliei, éra in loculu aceleia substituirea unu feliu de prudentia omenésca, séu mai bene paganésca. In an. 1761, candu cu oca-siunea prea scandalosului processu numitu alu lui La Valette, parlamentulu, adeca inalt'a curte judeca-torésca d'in Parisu puse man'a cu mare greutate pe unu ecsemplariu tiparitu alu legiloru sî statuteloru iesuitice, éra de aici sî inca d'in alte câteva inpre-giurari fórte grave demandà a se face revisiune ex officio a toturoru cartiloru scolastice, filosofice sî mai alesu theologice, scrise sî tiparite de scriptori iesuiti. Lumea inmarmurí, candu vedíu, cà un'a parte mare d'in acelea carti coprinde doctrinele cele mai perverse sî mai periculóse, caroru asemenea dóra neci la pa-gani nu vei afla. Asia totu d'in porunc'a parlamen-tului se adunara cartile compuse de vreo duoedieci si doi iesuiti si se arsera prin man'a carneficelui in curte langa treptele palatului. Acei iesuiti, ale ca-roru carti s'au arsu cu acea oca-siune, au fostu: Emanu-elu Sa, Martin Anton Delrio, Robert Person, S. Bridgavater, Robert Bellarmin, Ludovicu Molina, Alphons Salmeron, Gregorius de Valenti'a, Clarus Bonarscius, Joannes Azor, Jacobus Keller, Gab-riél Vasquez, Joannes Lorin, Leonhardus Less, Franciscus Tolet, Adamus Tanner, Martinus Be-can, Edmundus Piroto, Antonius de Escobar, Ja-cobus Tirin, Jacobus Gretser et Hermannus Bu-senbaum.*)

Au mai fostu inse sî alti mai multi, carii au scrisu si invetiatu totu asemenea blastematii. Intr'a- ceea pentruca sî lectorii nostri se se informeze mai de aprópe despre feliulu moralei propagate de iesuiti, lasamu se urmeze aici incai câteva ecsemple.

Pater Franciscus Xaverius Fégeli in cartea sa scrisa despre functiunile confessariului (duchovnicului) tiparita la Augusta (Augsburg) in an. 1750 la pag. 284 díce: „Acela carele seduce pe vreun'a fetitia te- nera cu invoirea ei, nu committe neci-unu pecatu, pentruca ea este dómna preste persón'a sa, si póte se'si intórca favórea sa càtra ori-cine ii place densei.“ Intocma acésta doctrina infama sî criminala o prop-agase mai inainte faimosulu iesuitu Pater Escobar in theologi'a sa morala tiparita in folio la Lionu in an. 1655.

Totu asia invetiase sî pater Moullet in com-pendiulu seu despre morala, inse cu adaosu dela sine, cà acela, care ar fi ingrecatu pe un'a vergura cu ajutoriulu fortiei, prin amerintiare séu insielatiune, fara a'i promite cà o va lua de socía, este datoriu a despagubí pe fetitia sî pe consangenií sei de tóta pagub'a ce a purcesu d'in fapt'a lui, sî a'i da dote (zestre), pentruca se afle pe cineva, care se o ia de socía, séu a se cununa elu insusi cu dens'a.“ Acelasi

*) Precumu se vede sî d'in numele lor, acesti iesuiti, cá si tóte celelalte cete a le lor, era de diverse nationalitati, ita-liani, franci, spanioli, germani, olandi etc.

pater Moullet díce mai departe, cà déca ar avea ci-neva inpreunare cu un'a femeia maritata, nu pentru- cà este maritata, ci pentruca e frumósa, nu ar co-mite adulteriu (preacurvía), ci numai fornicatiune!

Pater Stefanu Bauny in cartea sa titulata: De la Somme de Péchés tip. in Paris 1653 pag. 77 in- vetia limpede si lamuritu, cà preotiloru le este er- tatu a visita lupanariale (casele de curve), éra déca mergendu acolo, cadu in curs'a femeiloru publice, cu acésta comitu numai fornicatiune, si atàta e totu.

(Apoi asia firesce, era fórte usioru a sustiené sî a lauda celibatulu si a defaima casatori'a. Càta per- fidía si infamía!)

Pater Castro Paolo in cartea sa „De virtuti- bus et vitiis“ an. 1631 pag. 18. si pater Cornelius dela Pierre in Comentariulu seu la profetulu Da- niilu (tip. Parisu 1622), apoi Jasques Tirin in cartea sa Comentarium ad Biblia 1668 pag. 787 propaga totu acelea invetiaturi cu mai multe alte adause scâr- nave, pe care noi le trecemu cu vederea, pentruca ne este scârba, voimu se crutiamu si pe lectorii nostri.

Iesuitulu pater I. Gordon in theologi'a sa mo- rala tom. II. cartea V., apoi pater Tamburini in cartea numita „Confession aisée“ mergea si mai departe, in càtu ajunsera cá ei, in calitate de profes- ori ai moralei, se reguleze inca si pretiurile ce aru fi a se da femeiloru prostitute, atàtu maritate, càtu si nemaritate.

Éca adeverat'a cauza, pentru care confessarii ie- suiti placea atàtu de multu pe la casele si in fami- liile cele mari. . . . —

Se vedemu ce invetiá moralistii iesuiti si despre furtu. Ei invetiá asia, cà ori-cine se afla in lipsa si saracia d'in ori-ce cauza care nu depende dela vointi'a sa, precumu ar fi morbulu, lips'a de castigu, familia numerósa s. a. s. a., póte se fure fara neci- unu pecatu, numai se nu fure d'intru un'a-data prea multu, si se fure dela bogati, carii au multu, éra nu dela saraci. Intru asemenea unu sierbitoriu, carui domnu-seu 'ia trasu ceva d'in simbria, póte se'si a- lega un'a d'in duoe, adeca séu se'lu traga in jude- cata, séu se'lu fure. Vedi acésta doctrina misera- bila la urmatorii scriptori iesuiti: Pater Petrus Ara- gon in cartea Abrégé de la somme théologique de Saint Thomas d' Aquin pag. 365. — Benedict Statt- ler, allgemeine catholisch-christliche Sittenlehre, oder wahre Glückseligkeitslehre etc. München 1790. tom. I. pag. 427. — Antonius de Escobar citatu mai susu, in Theologia morali tractatu V. Exempl. V. Nr. 120. — Antonius Paulus Gabriel in Théologie mo- rale universelle pag. 226. — I. de Cardenas „Cri- sis theologica“ pag. 214. — Xaverius Fégeli „De Confessore“ pag. 137. — Joannes de Lugo „De In- carnatione“ pag. 408 etc. etc.

Despre mintiuna, perfidía, perjuriu si ju- ramentu strímbu si juramente cu cugetu re- servatu, cei mai renumiti theologi iesuiti au scrisu si invetiatu in scólele lor, cà in mai multe inpre-

giurari a le vietiei acestea pecate si crime nu sunt pecate si nu sunt crime. Pater Castropalos in tom. III. tract. 14 apara mai cu de-adreptulu acésta doctrina afurisita si blastemata, se provóca inse la mari auctoritati iesuitice mai de inainte, care au invetiata totu asemenea, adeca la scriptele parentiloru iesuiti Navarra, Tolet, Suarez, Valentia et Lessius. — Renumitulul pater Filliutius in theologi'a sa tom. X. tract. 25 cap. 12 propaga intocma aceeasi invetiatura, adeca cu totulu antievangelica, anticristiana si anticatholica.

Despre insielatiune la mesure si despre mituirea séu coruperea judecatoriloru cu bani si ori cu ce, invetia pater Tollet in cartea sa „Despre cele siepte pecate“ pag. 1027 si pater Taberna in „Theologi'a sa practica (an. 1736), cumu si susu citatulu Stattler invetia curatu, cà in mai multe inpregiurari acestea fapte sunt cu totulu ertate, de ecs. a mesteca apa in vinu, a tiené mesura mai mica decâtu cea legiuita, a castiga pe judecatoriu in favórea ta, séu in a altuia.

D'in tóte inse, cea mai spurcata doctrina in moral'a iesutiloru a fostu despre dreptulu apararei proprie (moderamen inculpatæ tutelæ, Selbstvertheidigungsrecht), despre omoru de omu pe fatia si despre sicariatu séu asia numitulul assassinatu, adeca omoru pe sub ascunsu, pe d'in dosu, pe furisiu. Dupa iesuiti, omorulu si assassinatulu sunt ertate nu numai in casulu, candu ai fi adusu in fatal'a positione de a'ti apara tu insuti viéti'a propria in contra ucigasiului banditu, assassinu, nebunu, bétu, resbunatoriu, ci si in alte casuri mai multe.

Pater Tamburin in cartea sa „Decalogus“ Lib. IX. cap. II. § 2, Leonhardus Lessius Lib. II. cap. 2, Benedictus Stattler sustienu si invetia, cà de reulu ce'ti face cineva prin calumnia, prin innegrirea numelui bunu, iti poti resbuna fàra neci-unu pecatu éراسi cu calumnia si cu mintiuna analóga, cu care se'i faci stricatiune totu asia de mare, pre càta 'ti facuse, séu voise a'ti face elu tie. Intr'aceea pater Airaut merge multu mai departe in criminal'a sa nerusinare, pentrucà elu scrie curatu asia: „Pentru cá se precurni calumniile mai iute, poti se omori pe calumniatoriu, inse déca se póte, pe ascunsu, pentrucà se nu se faca sgomotu.“

Iesutilul Herreau cá professoriu dictase scolariiloru sei d'in collegiulu dela Parisu in a. 1641 acestea cuvente: „Déca cineva me calumniaza pe mine la unu domnitoriu, judecatoriu, séu la vreunu omu de onóre cu vorbe mintiunóse, si déca nu'mi pociu apara numele bunu in neci-unu altu modu, decâtu numai omorindu'lu intr'ascunsu (assasinandu'lu), atunci eu am dreptu se facu acésta. Acestu dreptu ilu am eu inca si atunci, candu crim'a de care sunt inculpatu, o am commisu in adeveru, ea inse este inveluita atàtu de bine in secretu, in càtu aceea numai cu anevoiã póte esí la lumina prin cercetari judecatoresci.“

Pater Escobar invetia in theologi'a sa morala d'in an. 1655, cà „este ertatu in modu absolutu a omori pe unu omu, indata ce ar cere prosperitatea publica, séu securitatea propria.“ Éra pater Herrmann Busenmann commentéza acea doctrina asia cà, „pentrucà se'si apere cineva viéti'a propria, séu cá se'si pastreze corpulu intregu, insusi fiulu póte omori pe tata, calugarulu pe egumenu si supusulu pe domnitoriu (der Unterthan den Fürsten).“

Pater Franciscus Lamy in tom. V. Disp. 36 Nr. 148 alu opului seu dice curatu si pe largu, cà onórea popiloru este mai scumpa decâtu viéti'a ori caroru ómeni, apoi inchiaie, „cà dara popii nu numai au dreptulu, dara sunt chiaru obligati a omori pe ómenii car'i calumniaza pe ei, in casu candu acea calumnia ar desonora pe tóta classea loru.“ Tocma asia invetia despre omoru si iesutilul pater Henriquez in „Summa theologiae moralis“ esita la Veneti'a in a. 1600, numai càtu mai adaoge dicèndu, cà déca unu barbatu ar prinde pe nevasta-sa in fapt'a preacurviei cu unu popa, acelu popa voindu a'si scapa onórea si viéti'a, are totu dreptulu a omori pe barbatulu femeiei adultere, fàra cá se se faca neaptu de a'si inplini oficiulu de preotu.

Faimosulu pater Sanchez mai adaoge, cà déca cineva depune in contra nóstra juramentu mintiunosu la tribunalu, noi avemu dreptulu se'lu omorimu. Susu citatulu Benedictu Stattler in tom. I. pag. 337 alu theologiei puse capacu la tóte, candu sustienù cà, ori-cine este in dreptu a omori pe altu omu, déca e convinsu cà acesta era determinatu a'lu bate cu vreunu bàtiu, séu a'i trage vreun'a palma, séu a'lu insulta in altu modu rusinatoriu.

Candu parochulu Riembauer omori cu sange rece pe An'a Eichstädter, numai pentrucà acésta'i amerintiase cà va revela nesce secrete, atunci ucigasiulu se provocà la doctrin'a iesutilului nemtiescu Benedictu Stattler.

Pana aici cunoscuramu moral'a iesutiloru in theoria, in cele care urméza, o vomu cunoşce in praxe.
(Va urma.)

Colectiune de diplome

d'in diplomatariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romani (valachi).

Acésta colectiune astepta de multu, cá se vedea undeva lumin'a intr'unu modu, in càtu documentele coprinse intrens'a se vena celu puçinu la cunoscienti'a aceloru romani, carii au ajunsu la acea matoritate de mente, in càtu se scia apretia pe deplinu valórea loru. Intre anii 1853 si 1854 incepuseramu a publica documente d'in acésta colectiune in „Fóia pentru mente etc.“; in scurtu inse ne abaturamu dela planulu de a le publica in acea fóia; éra caus'a acelei abateri a fostu nu numai absolut'a nepasare ce se manifestà pe atunci in publiculu nostru càtra totu

ce se numea istoria, si cu atât mai multu cătra istori'a patriei si a natiunei, ci si in pedecele pe care le-ai fi intempinat d'in partea cumplitei legi de pressa dela 1852, care precumu se scie, in cătiva §§-i este totu asia elastica cá si cea unгурésca, in cătu se'i poti da ori-ce intielesu iti convene. De aici urmà, cà pe acelea tempuri esira unele porunci aspre, prin care de ecs. era interdisu a mai scrie cuventele natiune, nationale, nationalitate, revolutiune, cumu si a memora anulu 1848. De alta parte se facura incercari, pentrucá studiului istoriei patriei se se dea unu intielesu generale, un'a directiune si unu cadru, in care de ecs. istori'a Transilvaniei neci-decumu nu putea se aiba locu. Se dăcea adeca: Numai un'a patria aveti, éra aceea este imperiulu Austriei; istori'a acestei patrii se faceti a se invetia, éra se nu dedati, neci se suferiti pe tenerime cá se alerge dupa alte „utopii.“ Acésta era un'a d'in maximele de statu in cei diece ani de absolutismu despoticu.

Reverenti'a sa domnulu canonicu si prepositu capitulariu Stefanu Moldovanu, carele a castigatu acestea documente dela comitele Ios. Kemény si le-a decopiatu fórte frumosu si fórte acuratu cu man'a sa, in 1868 le-a offeritu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu. Comitiv'a si respective informatiunea, pre langa care dn. prepositu St. Moldovanu a depusu acelu ofertu alu seu pe altariulu nationale, se vede publicata in „Transilvani'a“ Nr. 6 d'in 15. Martiu alu an. 1869. Informatiunile date si anume unele revelatiuni facute reverentiei sale de cătra repausatulu comite Iosifu Kemény, sunt dupa opiniunea nóstra de inalta valóre pentru istori'a natiunei nóstre; de aceea noi, voidnu a incepe publicarea desu memoratelor documente, rogamu pe on. lectori, cá se nu'si pregete a mai cití inca un'a-data acea prefatiune d'in Nr. 6 a. 1869 scrisa de dn. St. Moldovanu, pentrucá d'in aceea se ne convingemu de nou despre immens'a importantia, pe care o au pusu mai inainte de acésta tocma si imperatii Austriei pe istori'a Transilvaniei; pentrucá éca ce a dăsu curtea cătra com. I. Kemény cu ocasiunea fundarei academiei de scientie in Vien'a: „Se se scria istori'a Transilvaniei, in care d'in consideratiune mai inalta de statu se fia adumbrate cu sinceritate tóte evolutiunile fericite si nefericite ale fiesce-carei nationalitati in parte, d'in anticitate până in presentu, avendu in vedere si puterea de viétia ce are si pote desvolta fiecare nationalitate in venitoriu sub intielépta conducere.“

Asia dara: Curtea, dinasti'a insasi, regimulu imperiale, voise órecandu se aiba istori'a Transilvaniei si a fiacareia d'in cele trei natiuni principali genetice, adeca romanesc'a, unguuro-secuiesc'a si sasesc'a, istoria scrisa cu sinceritate, éra nu incarcata de mintiuni, de plastografii, neci cu documente falsu esPLICATE, neci plina de lacune, pentrucá asía d'in istori'a scrisa bene, se póta cunósce gradulu puterei de viétia, carele se va fi aflandu in fiacare natiune.

Asia dara d'in istori'a Transilvaniei si a natiuniloru ei se facuse cestiuue politica si de statu, aplicata la cele trei natiuni, inca inainte de revolutiune, inca pe la 1840. Asia dara regimulu voiesce se cunósca d'in istori'a nóstra, cá ce viétia politica si nationale suntemu in stare se desvoltamu noi pe venitoriu! Căti romani au reflectatu vreuna-data la acestea consideratiuni de statu? De siguru cà până acuma fórte puçini, pentrucá de aru fi reflectatu mai multi, minunat'a colectiune a comitelui Kemény, care astadi se afla transpusa la Clusiu, s'ar afla până acuma tóta in manile nóstre, istori'a pragmatica a Transilvaniei ar fi scrisa si cu respectu la romani, éra compendiulu ei ar fi introdusu prin tóte scólele, si s'ar propune mai alesu in órele acelea scumpe, care până aci se perdu de ecs. cu istori'a principatelor Lichtenstein, Reiss-Schleitz Greutz, Altenburg, Oldenburg, Meklenburg. De ne-amu fi scrisu si invetiatu noi istori'a, positiunea nóstra in statu inca ar fi astadi cu totulu alt'a.

Istori'a patriei nóstre asia precumu se vede ea scrisa până in dio'a de astadi, de cătra diferiti auctori in diferite limbi, este mai saraca in acelea parti a le ei, unde lectoriulu nepartenitoriu ar astepta cu totu dreptulu, cá se fia vorba si despre romani. Asia dara si scopulu principale alu domnului canonicu St. Moldovanu a fostu, cá se decopieze d'in collectiunea Keményana mai virtosu acelea documente istorice, care mentionéza si pe romani (yalachos) in un'a séu alta forma, bene séu reu, destulu cà'i mentionéza, destulu cà ele marturisescu de essistenti'a si de óresicare activitate a loru pe territoriulu acestei tieri. Pre langa acestea dn. St. Moldovanu a mersu intru cautarea documentelor prin seculi inapoi, până unde numai a potutu descoperí in desu numit'a colectiune vreunu documentu. Cà dela sec. 11-lea mai inderaptu abia se mai póte descoperí vreunu documentu authenticu (latinescu) despre Transilvani'a si despre poporale sale de astadi, acésta 'si are cauzele sale firesci. Pàna in acelea tempuri posesiunea territoriulu transilvanu a fostu disputata ferbente cu armele intre regii unguresci si intre imperatii bulgaro-romanesi, éra acelea versari de sange n'au incetatu neci in sec. alu 12-lea. Chiamarea cavaleriloru teutoni si pe urm'a loru, séu si d'intr'una-data cu ei, a „óspetiloru teutoni“ si asiediarea loru in partile meridionali a le tierci, nu trebue cautata cumu s'a intemplatu până acilea, numai in impregiurarea, cá si cumu acelea parti a le tierci aru fi remasu desierte de locuitori, ci cu totulu airea. Regele d'in Buda nu era siguru pe tronulu seu, pre cătu tempu imperatii bulgaro-romani domnea, precumu observase Ios. Kemény, până in Murasiu si până in Tèrnava mare, adeca până pe lini'a dela Aradu, Lipov'a, Dev'a, Alb'a, Blasiu, Mediasiu, Seghisióra. Catholicismulu apusénu nu era siguru in Ungari'a, si nu putea prinde radecina in Transilvani'a, pe cătu tempu patriarhulu Romei noua si sinodulu seu porunceá până in Transilvani'a.

si Banatu. D'in acestea urméza, cà regii Ungariei, séu voivodii trimisi de densii, nu putea porunci acolo, unde inca nu domnea. Sunt ce e dreptu si ecsemple de acelea, unde unii papi, regi si imperati au dispusu in scrisu despre tienuturi si tieri, pe care inca nu le possedea neci-decumu, séu cà posessiunea loru era fórte indoiósa si disputata pentru densii; de acestea inse sunt mai rare.

Multe d'in documentele culese de com. Ios. Kemény si decopiate de prepositulu Stefanu Moldovanu pentru romani fusesera publicate si de càtra alti istoriografi de mai inainte, precumu se va vedea d'in notele Keményane adause la acelea documente. Acelea publicatiuni inse sunt atátu de respandite si in parte atáta de rare, in càtu reproducerea loru pentru istoriografii nostrii la unu locu, in un'a singura colectiune, se póte considera cu totu dreptulu de unu adevveratu meritu patrioticu.

Redactiunea „Transilvaniei“ a statu multu tempu in cumpene, déca trebue se ia asupra'si inca si sarcin'a de a traduce tóte acestea documente in romanesce, precumu urmara in dílele nóstre alti connationali de ai nostrii, publicandu traductiunea alaturea cu originalulu. Noi ne abaturamu dela acésta, nu numai d'in lips'a de tempu, ci si d'in ardiatori'a lipsa de spatiu, pre càtu tempu asemenea publicatiuni istorice au lectori atátu de puçini, in càtu „Transilvania“ nu póte esí neci macaru in 52 cóle tiparite pe anu. Preste acésta luaramu in consideratiune, cà la noi acei barbati, carii se ocupa in adinsu cu istori'a patriei, de comunu cunoscu si limb'a latinésca cumu se cade. Asia in locu de a traduce documentele d'in cuventu in cuventu, ne vomu marginí a le impartasi romanesce numai in prescurtari càtu se póte mai chiare, éra pe a locurea le vomu insoci de unele note, mai alesu in casuri candu amu presupune, cà altumentrea insemnatatea documenteloru nu ar putea fi apretiatá de ajunsu. In cei trei ani trecuti premisuramu unu numeru considerabile de publicatiuni istorice, mai tóte in limb'a romanésca. Publicatiuni de acelea voru urma si de aici inainte totu in romanesce, inse documentele originali fia-ne concesu a le publica in limb'a originale. Istoricii de profesiune asia le voiescu, éra dilettantii cá buni patrioti se voru indestula si cu simburele documenteloru comunicatu in romanesce.

Red. „Trans.“

A. C. 1096. Appendix Dipl. Transilvaniei. Tom. I.

1. Sumariu. Laurentiu, episcopu la Milcovu, scrie càtra presbiterii secuiloru d'in scaunele, adeca tienuturile care astadi se numescu Kézdi, Orbai et Sepsi, cá pentru biseri'a episcopiei restaurate prin predecessoriulu seu Michailu se adune d'eloru poporulu ajutoria; mai incolo, cá ascultandu de indemnurile papei si de a le regelui, se provóce pe secuii calareti si pedestrii, a lua parte la espeditiuni cruciate spre a reocupa locurile sancte dela necredentiosii.*)

*) Anticitatea, adeca anulu emanarei acestui documentu e supusu intre istorici la mari dispute, pentrucá pre candu Benkő si alii secui ilu punu la an. 1096, Schlötzer si sasii abia li cunoscu vechimea lui dela an. 1518. Vedi la calcáiuulu documentulu notele latinesci a le com. I. Kemény. Not'a Red.

Laurentius in Dei nomine Ecclesie Milkoviensis minister licet indignus, presbiteris Siculo- rum de Keesd, Orbou et Seepus*) fratribus in Deo venerabilibus salutem in omnium Salvatore, sicut fraternitatibus vestris, ceterisque simpresbiteris nostre attendentie, et per vos et illos omnibus preconibus Evangelii traditum fuerat a Domino Michaelle bone recordationis predecessore nostro, et Sedis hujus vero restitutore, usque tamen hodie in finem non- perductum, qualiter collecta undique.... in edifica- tionem Sedis et S. Ecclesie M..... universorum populorum meminisse hortarentur, hanc... ecclesiam prisco tempore, cujus memoriam rerum alterationes prope deleverunt, pro se, cum pro suis antiquis pa- rentibus fundatam, duris temporibus conservatam, us- que donec pot.... pari modo noverit, per pruden- tias vestras, et reliquam clerum, universus populus, ut quemadmodum insonuit plena zelo, et pietate ad- hortatio Sanctissimi Patris Apostolici¹⁾.... nec non Regis illustris²⁾ contrar... edictum, ita utrius ordinis, tam Loohfeu³⁾ qum Giharlog⁴⁾ vocati militares; et fortes viri, juniores presertim, quorum amor Salva- toris, et spes futura mercedis corda implevit, et sine destructione sua.... Sanctam ad terram, quam ipsi pedes Domini nostri Jesu Christi redemptioni nostre dedicaverunt, ab hostibus nominis Christi violenter occupatam, pro opportunitate Christicolarum, Domino adjuvante, et eternam beatitudinem donante, reoccu- pan.... tali modo armat.... ex septem castris. Vos autem Clerus orationes continuas fervidissime ad Chri- stum Deum pto f.... fundatis, ut attollat vexillum victorie amantibus nomen suum, et pro eo sangui- nem fundere non dubitantibus.... Dominice Incar- nationis MXCVI.... ta.

Edidit: Fejér C. D. T. II. p. 16. Katona T. V. p. 530. Benkő „Milkovia I.“ p. 55. 47. — Qui sequentia subjungit: „Exemplo literarum ex quo hae desumtae sunt, sequentia legebantur subjuncta: „Ego Joannes Rhaner de Medgies Reverend. D. Dni Tho- mae Decani Brassoviensis, et Plebani scriba praesen- tem paginam mancitate abundantem transumpsi e li- bro Decan. de Seepusi 1408.“ Item, ego vero 1594.“

Hoc transumptum transumpti detexerat ipse Benkő (teste Engel „Geschichte der Moldau“ p. 99) in co- dice sic dicto Kolbiano Archivi Capitularis Coronensis.

Has literas anni 1096. suppositas esse censent:

1) Schlötzer Krit. Saml. p. 500, qui ibidem in nota sequentia dicit: „Was Hr. Benkő Milk.“ von einem weit seltenen Milkovischen Bisthum weitläufig geschrieben hat, ist fast alles Fabel, und zum Theil zu Gunsten seiner Seckler... erdichtet.

2) Gebhardi. IV. p. 524. „Die Urkunde des Bischofs von Milkov die 1096 gegeben sein soll...“

*) Kezdi, Orbai, Sepsi.

**) An haec expressio siculis suffragari quaeat? consule „Sulzer Transalp. Dacien“ III. p. 579.

1) Urbani II. 2) Colomanni. 3) Lóff. 4) Gyalog.

hat so viele chronologische Fehler, dass sie für nichts anders, als für eine neue Erdichtung gehalten werden kann.

3) Engel „Geschichte der Moldau“ p. 99 est ejusdem cum Schlötzero opinionis, de reliquo autem censet p. 100 literas has non anno 1096, sed circiter 1518 emanatas fuisse.

4) Sulzer „Transalp. Dacien“ III. p. 546 usque 569.

Not'a Red. Transilv. Credemu că este locul aici de a insemna, inse numai pentru incepatori in istoria patriei, că episcopi'a dela Milcovu a datu si mai da istoriciloru pana in dio'a de astadi forte multu de lucru, era acesta nu numai d'in interesu si d'in punctu-de vedere unguuro-secuiescu, ci si totu-unadata d'in punctu-de vedere alu coronei uuguresci, apoi si d'in alu jurisdictiunei eclesiastice apapei dela Rom'a, seu preste Moldov'a intrega, seu inca preste un'a parte a acelei tieri. Vede inse ori-cine, că scrutatorii unguri si sasi pana aci toama pentru aceea nu si ajunsera scopulu, pentrucă nu s'au apucatu de lucru aparati de ori-ce preocupatiune, si nationale, si religiōsa. Vediatu că pe la a. 1854 reginulu austriacu voiă se aiba istoria episcopiei dela Milcovu (a carei astadi neci urma nu se mai afla), pentrucă si cu ajutoriulu aceleia se pōta forma pretensiunea sa asupra Moldovei titulu coronei Regni Hungariae. Dēca cineva voiesce se aiba tōta documentele cāte se voru fi aflandu si de cumu-va se voru fi aflandu, despre asemenea episcopi'a că si cea dela Milcovu, mērga la Rom'a, caute documente in bibliotecele si in archivele de acolo; apoi intōrca-se cu dn. Miklosich s. a. la Constantinopole, si se caute cātu mai e de cautatu.

(Va urma.)

D'in glossariulu societatei academice.

(Continuare.)

AGIOTAGIU, s. m., gallice: agiotage, formatu d'in precedentele agio, prin intermediulu verbului urmatoriu agiotare: 1) jocu aleatoriu in cetatile comerciale, prin care capitalistii redica sau scadu pretiulu certoru fonduri publice spre a le speculă in folosulu loru, jocu prin care unii se inavutiescu forte, era altii se ruina cu totulu; — 2) intrige, urditure ascunse si neoneste, prin cari unii cauta, in folosulu loru, a urcă sau a scadē pretiulu fonduriloru publice, spre a se inavuti currendu si fora labore; — 3) prinsore a jucatoriloru pre scaderea sau urcarea pretiului certoru lucrui de vendiare la una epoca determinata; — 4) beneficiu nemesuratu, usura, cameta.

AGIOTARE, agiotediū, v., a face agiotagiu; a practică agiotagiulu; gallice: agioter.

AGIOTĂTORIU, -tória, s. adj., care agiotedia, practica agiotagiulu.

AGIU, vedi agio, d'in care agiu ar fi form'a romanisata.

AGIU si hagiū, s. m., vorba si de origine si de forma turcēsa: cellu ce callatoresce sau a callatoritu, spre inchinare, la locurile sancte, religionis causa peregrinans, qui piam peregrinationem obiit, peregrinu, gallice: pèlerin; — proverbii: a se face agiu = a se ruina, a seracl.

AGLICA, s. f., una flore: angelica, angelica, gallice: angélique.

AGNETIU si agnitiu, s. m., bucata de pane de forma aproape cubica, ce preutulu talia cu ostia si scote d'in mediloculu altei pane mai mare, numita prescura. Prin acesta operatione mystica se figuredia junghiarea miellului lui Domnedieu, si cu particelle d'in agnetiu credentiosii se comunica că cu corpulu lui Chistu. — Se fia acesta vorba si de origine si de forma slavica? Sau fundulu ei este romanicu, d'in agnus = miellu, si numai forma a luat u slavica prin trecerea sea prin limb'a slavica?

AGONISELA, s. f., d'in agonisire, castigu; avere strinsa cu sudore si labore: lucrum, quaestus, peculium.

AGONISIRE, agonisescu, v. tr., ἀγωνίζω, si mai allessu sub form'a media, in care are si insemnarea vorbei romane: ἀγωνίζομαι, proprie: a se luptă cu inversionare, si de aci: a si procură ceva cu mare lupta, a castigă cu anevoientia, a si stringe si face una stare, unu fondu de avere, cu mari sudori si labori, lucrari, lucrum facere, rem comparare. — Fiendu ca verbulu romanu are una insemnare, care la ἀγωνίζομαι numai in greca antica si classica se pote află, era in greca moderna nu esista; si fiendu ca acellu-asi verbu se afla in gur'a poporului romanu mai d'in tote partile; de acea-a nu se pote admite că vorb'a agonisire cu derivatele ei se se fia introdussu in limb'a romana d'in grecesca moderna la una epoca posteriore, cu Fanariotii, de essemplu, ci a cautatu se esista in limba d'in timpuri forte vechie.

AGONISITA, s. f., proprie participiu femininu d'in verbulu agonisire, luat u că substantivu, de acea-asi insemnare cu agonisela. Form'a masculina agonisitu inca este in usu.

AGONISITORIU, -tória, s. adj., care agoniscesce.

AGRAFA, f. mai pucinu bene: agrafu, m. acu sau torta, cu care se prinde unu vestmentu la peptu: fibla, fibula, uncinus, gallice: agrafe. — Etymologia d'in grecescele: ἄγρα = prinsura, si ἀγή = pipaire, nu este de locu probabile; mai aproape de addeveru ar fi a derivă vorb'a d'in celticulu craff = carligu, sau d'in germaniculu greifen, anglic. grape, de unde pote si in romanesc: grapa, grapisiu, etc.

AGRAFIORA, mai pucinu bene: agrafioru, s., deminutivu d'in agrafa, agrafa mica.

AGREABLE, adj., gallice: agréable = placutu, neologismu ne-admissibile in limb'a romāna: ca-ci agréable s'a formatu d'in verbulu agréer = placere, corruptu d'in agradare, si acestu-a de assemene corruptu d'in aggratare, care ar fi unu compusu d'in ad si gratus = placutu. Neci verbulu asiā dera agréer nu pote intră in limb'a romāna sub form'a agreare, de essemplu, neci derivatele: agréable, agrément, sub formele: agreabile, agrementu.

AGRISIA si agresia, s. f., poma de agrisiu, (grossulariae acinus), gallice: groseille; cu insemnare de struguru necoptu sau sucu d'in ellu, adeca agurida: italice agresto, ispanice agraz, portugalice agraco, provenc. agras, vechiu gallic. aigret. — Dictionariulu d'in Bud'a da numai plur. agrisi, si inca că masculinu, fora se dea de locu numele arburellului sau tufei ce produce acestu fructu, dera in Romani'a libera se aude in gur'a poporului atātu numele fructului in amendoue numerele de genu femininu: agrisia, agrisie, cātu si allu arburellului de genu masculinu: agrisiu, agrisi. In acellu-asi dictionariu se da vorbei agrisi si insemnarea de struguru necoptu sau sucu d'in acestu-a, iāsemnare ce au, cumu se vede d'in celle susu citate, formele acelleiasi vorbe in alte limbe romanice, dera care in Romani'a libera, se espreme prin vorb'a agurida, care este probabile de acea-si radecina cu agrisia, agrisiu, (vedi vorb'a agurida). — Ce s'attinge acumu de etymologia vorbeloru: agrisia, agresiu, nu mai incupe indouentia ca elle deriva d'in acer = acru, prin trecerea lui c in g, asiā de commune nu numai in limb'a nostra, ci si in celle alte limbe romanice. Numai suffissulu si tonulu pre antepenultima potu presentă orecare greutate: se fia venitu aceste neregularitati prin influentia pronuntiei ungurescului: egres, imprumutatu negresitu de Unguri de la Romani, că si aciellu sau aciellu (vedi aciōia)? — Acesta-a este mai multu că probabile, si vorbele cu accentu correctu aru sună: agrisia, agrisiu; apoi in respectulu suffissului, form'a agraz d'in limb'a ispanica, in care Z respunde de ordinariu cu ci sau ti siuerate, duce la formele romāne; agrecia, agreciū, sau: agretia si agretiu; si ultim'a forma redussa la cea ceruta de etymologia ar dá formele: acretia, acretiu. In fine form'a: acretia ne da esplecarea rationale a trecerei lui c in g d'in vorbele: agretia, agretiu; limb'a a avutu astufelu a evitā confusioea intre doue con-

cepte, d'in cari unulu abstractu: acretia = acrime, altulu concretu: acretia = agretia = agresia, sucu acru, poma acra. M. — Nu cumu-va este si agrestis in jocu? L.

AGRISIU si ágresiu, s. m., arburellu sau tufa care produce agrisie, (grossularia), gallice: groseillier. (Vedi si agrisia.)

AGUDA, s. f., fructu de agudu (vedi acésta vorba).

AGUDU, s. m., arbore care da agude si a carui frundia este buna de nutritu viermi de metasse. Inse acestu arbore se chiama asiá mai allessu in Moldavi'a, cumu si fructulu lui, aguda, era in tiérr'a romanésca arborele se numesce dudu, si fructulu seu duda; in multe parti inse alle tierree romanesci, cumu si in alte provincie locuite de Români, vorb'a arborele se chiama muru, precandu numirea de mura se applica de cei mai multi Români, la fructul' arborellului sau tufei numite rugu. Vorbele dudu si duda sunt de origine perseana, éra agudu si aguda de origine necunoscuta; si de acea-a nu sunt de preferitu cellei de origine romanica: muru, morus, gallice: mûrier; mura, morum, gallice: mure, de si mura insemna si fructulu rugului, déra acesta se intempla si in limb'a latina, in care morum se chiama si fructulu arborelui morus = muru (agudu, dudu), si fructulu tufei rubus = rugu.

AGURIDA, s. f., *ἀγουρίδα*, 1) struguru necoptu, uva acerba, *ῥυφαξ*, gallice: verjus; 2) sucu de struguru necoptu, omphacium, gallice: verjus, italic. agresto, ispanice agraz, provenc. agras, vechiu gallic. aigret; — proverb.

Agurid'a s'a facutu miere, d'in supperatu ce éra cineva s'a impacatu pre deplenu. — Cu tote ca dicu si grecii moderni *ἀγουρίδα*; déra fiendu ca vorb'a greca antica si classica este pentru acestu conceptu, *ῥυφαξ*; fiendu ca in acésta limb'a, de si essiste radecin'a *ἀξ* = ac, latinesca, inse prin insemnarile vorbeloru, la cari a datu nascere acésta radecina, nu se pote justificá intielleseulu vorbei agurida; fiendu ca in fine, chiaru déca greculu modernu, ar fi formatu una vorba a sea propria d'in vechi'a radecina, dupo legile fonetice alle limbei selle, ar fi dissu *ἀγουρίδα*, éra nu *ἀγουρίδα*: de acea-a nu este probabile ca vorb'a grecesca se fia datu nascere cellei romanesci. Intielessulu vorbei duce, cá si agrisia (vedi acésta vorba), totu la acru, a carui ultima radecina este ac. D'in acésta radecina se deriva, cu insemnarea de acru, afóra de vorbele: acer, acidus, acesco, acritudo, etc., si vorb'a acor = acretia. Acor iea in limb'a nostra form'a: acóre, d'in care s'a potutu derivá unu verbu: acorire, sau prin intunerecarea lui *o* in *u*: acurire. D'in acurire, prin trecerea lui *o* in *g*, asiá de commune nu numai limbei române, ci si celloru alte limbe romanice, s'a potutu transformá in agurire, d'in care apoi agurida, participiu feminu agurita, luatu cá substantivu, cu tennea *t* stramutata in medi'a *d*, cumu s'au formatu si partida, parada, etc., d'in partita, parata, cu tote ca in limb'a popularia anevoia s'ar poté aflá unu allu douile essemplu de acésta stramutare a suffisului participiale *ta* in *da*. M.

(Atàta cá de proba d'in glossariu. Red. Trans.)

C O N S E M N A R E A

domniloru membrii ai asoc. trans. pentru literatur'a si cultur'a poporului rom., carii cu ocasiunea adun. gen. X. tienuta in Naseudu au platitu atàtu tacse restante, càtu si pre a. c. 18⁶⁹/₇₀, apoi inscrierea memb. noui.

(Urmare.)

Numerulu curente	N u m e l e	Conditiuinea	Locuinti'a	e membru		a u p l a t i t u						Observare
				vechiu	nou	tacse restante		pro 18 ⁶⁹ / ₇₀		pentru diploma		
						pro	cr.	fr.	cr.	fr.	cr.	
61	Mich. Fagarasianu	preotu	Teure	—	1	—	—	5	—	1	—	
62	Prin dn. M. Fagarasianu cá colecta dela: Pavelu Popu	economu	Teure	—	—	—	—	1	—	—	—	
	Arteniú Spataríu	"	"	—	—	—	—	1	—	—	—	
	Andreiú Carcu	"	"	—	—	—	—	1	—	—	—	
	Basilíu Muresianu	"	"	—	—	—	—	—	50	—	—	
	Ioane Brasifalaeanu	"	"	—	—	—	—	—	50	—	—	
	Demetriú Muresianu	"	"	—	—	—	—	—	50	—	—	
62	Cilica Sangeorzanu	"	"	—	—	—	—	1	—	—	—	
63	Simeonu Moldovanu	invetiatoriu	Bethleanu	—	1	—	—	5	—	1	—	
64	Prin dn. Sim. Moldovanu cá colecta dela: Teodoru Albu	murariu	Bethleanu	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Iosífu Coci	petrariu	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Ioanu Tomuca Morariu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Georgíu Carcu	curatoriu	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Petru Simonu	proprietariu	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Petru Iuganu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Flore Moldoranu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Vasilíu Chira	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Iacobu Carcu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Georgíu Puiu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Michaile Morariu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Costanu Popu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	
	Elia Boteanu	"	"	—	—	—	—	—	1	—	—	

Numerul curente	N u m e l e	Condițiunea	Locuinți'a	e membru		a u p l a t i t u						Observare								
				vechiu	nou	tace restante			pro 18 ⁶⁹ /70		pentru diploma									
						pro	fr.	cr.	fr.	cr.	fr.		cr.							
	Petru Marzocu	proprietariu	Bethleanu	—	—															
65	Iosifu Popu	vicecapitanu	Siomeut'a	1	—	186 ⁸ / ₉	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66	Michaela Chechenesdi	protopopu	Casso Marmati'a	1	—	2 ² / ₃	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	Ioane Tomoiaga	preotu	Selisce Marmati'a	1	—	2 ² / ₃	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	Basiliu Mihalca	protopopu	Visieu Marmati'a	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69	Basiliu Mihalca jun.	teologu	" "	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70	Nicolau Rusu	jude cercuale	Borgo Prundu	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	Ioane Busitia	profesoriu prepar.	Sigetiu Marmati'a	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72	Mich. Marina	preotu	Apsia de diosu Marm.	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73	Simeone Botizanu	colabor. la Federat.	Pest'a	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	Ioane Filipanu	protopopu	Secu	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75	Ioane Isipu	jude cercuale	Rodna	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	Alecsandru Buda	propr. si inspect. scol.	Remetu	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	Ioane Muresianu	invetiatoriu	Sirimtura Marmati'a	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	Teodoru Dumbrava	proprietariu	Budatelecu	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79	Ioane Muresianu	"	Santu	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80	Alecsandru Onaciu	vicenotariu comit.	Gherl'a	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
81	Iustinu Popfii	profesoriu	Oradea mare	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82	Paulu Vela	"	"	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83	Popu Ioane	protopopu	Vadu in Marmati'a	1	—	8 ⁸ / ₉	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
84	Macsimu Lica	asesoriu	Naseudu	1	—	6 ⁶ / ₇	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
85	Basiliu Busdugu	"	"	—	1	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
86	Nicolau Tamasi	cancelistu jud.	Borgo Prundu	—	1	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
87	Iosifu Vulcanu	redactoriu	Pest'a	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
88	Ioane cav. de Alduleanu	jude la trib. sup.	"	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
89	Georgiu Angialu	consiliariu in pens.	"	1	—	8 ⁸ / ₉	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90	Alecsandru Romanu	deputatu si profes.	"	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
91	Dr. Galu Iosifu	jude la curtea cas.	"	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	Ioane Florianu	protofiscalu	Naseudu	1	—	8 ⁸ / ₉	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
93	Mich. Domide	invetiatoriu	Sangeorgiu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94	Leontinu Luchi	vicecapitanu in pens.	Naseudu	1	—	5 ⁵ / ₆	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95	Florianu Porcius	vicecapitanu	"	1	—	6 ⁶ / ₇ , 7 ⁷ / ₈ , 8 ⁸ / ₉	15	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
96	Ioachim Muresianu	presied. jud.	"	1	—	5 ⁵ / ₆ — 8 ⁸ / ₉	20	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
97	Alecsiu Onitiu	asesoriu jud.	St. Sangeorgiu	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	Teodoru Suitu	notariu com.	Borgo Tiha	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99	Leone Pavelia	profesoriu gimn.	Naseudu	1	—	6 ⁶ / ₇	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100	Michaile Pavelu	vicariu	Slatina Marmati'a	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101	Nicolau Balanu	notariu comit.	Brasifaleu de susu	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
102	Ioane Pavelu	vicenotariu jud.	Naseudu	1	—	4 ⁴ / ₅	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
103	Samsonu Marcianu	cancelistu jud.	Olpretu	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	Michailu Bohatielu	subinspect. scolariu	Deesiu	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	Ioane Margineanu	asesoriu jud.	Naseudu	1	—	4 ⁴ / ₅	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
106	Iosifu Balu	preotu	Ilva mare	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
107	Basiliu Cornea	med. cerc. Marmati'a	Rosavlia	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
108	Gregoriu Mateiu	comerciante	Sibiiu	1	—	8 ⁸ / ₉	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
109	Teodoru Antonu	c. r. capit. in pens.	Naseudu	1	—	4 ⁴ / ₅ — 7 ⁷ / ₈	20	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
110	Sigismundu Bartocu	r. medicu montanu	Rodn'a	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
110	Ioane Toma	juratu comit.	Borhidu com. Satum.	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
111	Alecsandru Popu	jude cercuale	Capolnocu Monostoru	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
112	Iacobu Paveli'a	archivariu	Naseudu	1	—	5 ⁵ / ₆	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
113	Ioane Popescu	protopopu	Mediasiu	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
114	Georgiu Laslo	presied. la trib. urb.	Deesiu	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	Vasiliu Tohati	jude procesuale	Chesia	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
116	Visariou Romanu	insp. la banc'a trans.	Sibiiu	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

(Va urma).

LITERARIU.

Catechismulu sanetatiei (Igien'a, Dietetic'a) intocmitu pentru poporul romanescu si scólele populare elementarie.

Catechismulu antropologicu, intocmitu pentru poporul romanescu (si scólele elementarie)

amenduo de Pavelu Vasiciu, dr. de medicina si chirurgia, magistru de obstetricia, consiliariu de scóle regescu in pensiune si asesoru consistoriale. Temisior'a. In tipografi'a lui Ernestu Steger. 1870.

Pretiuulu fia-caruia d'in acestea Catechisme este numai câte 25 cr. v. a., si se póte trage de a dreptulu dela dn. auctoriu d'in Temisior'a, séu si prin librarii, éra aici in Brasiovu se afla la dn. protopopu Ioanu Petricu.

Candu amu presupusu, ca multi barbati de scóla voru petrunde in curendu scopulu ce avu dn. dr. Vasiciu cu elaborarea acestoru carticele, nu ne amu insielatu de locu, pentruca acelea au si inceputu a se introduce in mai multe scóle cá carti de lectura.

Macrobiotic'a séu **Maiestri'a** de a conserva viatia omenésca, compusa de renumitul medicu dr. Hufeland, tradusa in romanesc de dr. P. Vasiciu, tom. I. si II. costa acuma numai 1 fr. 50 cr. v. a., se afla si la acésta Red.

Antai'a carte de lectura si invetiatura pentru scólele poporali romane, compusa de I. Popescu, Sibiu 1870, anuntiatá si in Nr. 24 d'in a. tr., atunci inse fara pretiu, costa legata cu Manuducerea la unu locu, 35 cr., éra fara manuducere 25 cr. v. a.

Cine ar crede? pruncuti numai de câte 5—6 ani au si inceputu se citésca si totu-unadata se scrie dupa acestu ABCdariu.

Viati'a dupa mórte. Dedusa d'in misteriuulu fientiei omenesci si desiertatiunea celoru trecatorie. Prin Ioanu P. Papíu, preotu gr. cat. la institutul corectoriu transilvanu d'in Gherl'a. Clusiu 1870.

Cartea sant. Ioanu Chrisostomu despre preutia. Tradusa de acelasu preotu, tipar. in Gherl'a 1869.

Ambele acestea carti fusera anuntiate inca si in unulu d'in Nrii a. tr.

De atunci incóce aflaramu ca aceleasi au fostu prea bene acceptate in acelea cercuri si clase de ómeni, care in midiuloculu materialismulu de care este sbuciumata societatea europa mai alesu dela 1830 incóce, simtu profundu necesitatea de a'si inaltia ochii sufletesci cá si cei corporali dela pamentu cátra ceriu, a medita incai uneori asupra „vietiei dupa mórte,“ ceea ce ar trebui se faca fiacare mortoriu.

Cele cinci table mari de parete pentru istori'a naturale si anume pentru Zoologia, elaborate prea frumosu si figurele insocite de nomenclature romanesci si latinesci, precumu amu mai aratatu in recensiunea nóstra d'in an. tr., costa 12 fr. v. a., si se potu trage pentru scóle atátu de-a dreptulu dela

dn. editoriu Iulius Spreer (librari'a Sam. Filtsch) d'in Sibiu, cátu si prin redactiunea acestei foi.

INVITARE LA PRENUMERATIUNE

la foi'a politica septemanaria „Der Osten,“ care cu 1. Ian. si-incepe anulu alu patruea si, precumu in trecutu, asia si in viitoriu se va luptá pentru egal'a indreptatire a toturoru natiuniloru si pentru cointielegerea popóreloru monarchiei austriace. Abonatiu la diuariulu „Osten“ primescu regulatu iu fiacare septemana unu suplementu gratuitu, intitulatu „Das Wiener Sonntagsblatt,“ in care se voru publicá novelle, descrieri, anecdote, poesie, gaciture si charade cu cele mai pretiose premiuri pentru deslegarile succese.

Pretiuulu de prenumeratiune pre unu patrariu de anu face, d'inpreuna cu costulu postale, numai 1 fr. 50 cr. v. a. Noii abonati pre un'a diumatate de anu primescu gratuitu romanulu: „Die Spione des Grafen Bismarck.“

Prenumeratiunile sunt a se face la administratiunea lui „Osten“ in Vien'a, Praterstrasse Nr. 50.

INSCIINTIARE.*)

In localitatile societatii pentru cultur'a si literatur'a romana in Bucovin'a se voru tiené, conformu statuteloru ei, urmatóriele prelegeri publice.

1. „Despre teritoriulu locuitu de romani in diu'a de astadi,“ de dn. I. Sbiera. Dumineca in 20. Dec. 1870 (1. Ian. 1871). 2. „Despre istori'a fonduluu regegiunariu gr. or. d'in Bucovin'a,“ de dn. S. Andrieviciu. Dumin. in $\frac{3}{15}$. Ian. 1871. 3. „Despre chipulu cumu póte invetiatoriulu desteptá si inaintá dragostea cátra natiune,“ de dn. I. Droglu. Dum. in $\frac{10}{22}$. Ian. 1871. 4. „Despre originea poporulu romanu,“ de dn. I. Sbier'a. Dum. in $\frac{17}{29}$. Ian. 1871. 5. „Despre increstinarea romaniloru,“ de dn. M. Calinescu. Dum. in 24. Ian. (5. Febr.) 1871.

Aceste prelegeri sunt gratuite, dara d'in caus'a spatiuluu restrinsu alu localitatiloru se voru impartí bilete de intrare, pre cari doritorii si le potu procurá dela secretariulu societatii cu o di nainte de tienerea fiacarei prelegeri dela 3 pana 6 óre d. a.

Inceputulu fiacarei prelegeri la 5 óre d. a.

Cernauti in $\frac{15}{27}$ Dec. 1870. Comitétulu societatii.

*) Acésta insciintiare séu programa a Comitétuluu societatei bucovinene, a sororei nóstre, o aflamu pe atátu de interesanta, pre cátu si intieptá si patriotica. Un'a d'in vechile nóstre dorintie, la a caroru implinire aspireramu, a fostu si acésta, cá se ajungemu órecandu a vedé tienenduse si la noi in diverse locuri si tienuturi, asia numite prelegeri, discursuri, disertatiuni publice, populare, inse serióse, d'in sfer'a scientieloru, d'in istori'a natiunei si a patriei, cumu si d'in viéti'a nóstra nationale etc. Éca cá impulsulu ce s'a datu de cátiva ani incóce prin adunarile generali ale asociatiuniloru, succesive petrunde totu mai departe, cercurile de activitate se largescu si se inmultiescu; diversele straturi ale societatei nóstre nationale incepu se simtia totu mai multu necesitatea de a conversa si invetia, cumu si de a'si asculta in limb'a nationale pe barbatiu devotatu scientieloru; apoi sciutu este, cá in cele mai multe casuri vocea viia (viva vox) petrunde cu effectu mai mare decâtu liter'a mórta.

Red. Trans.